

In beeld kun je het onbenoembare uiteindelijk beter uitdrukken dan in taal

Kunstwerken die uitdagen om vragen te stellen over God en mens, lijden, sterfelijkheid en verlangen naar oneindigheid. Kunstenares Hilde Hoving vertelt over haar werk dat deze veertigdagentijd in de Grote Kerk in Leeuwarden hangt.

Kunst in de kerk

Dick Vos

De meeste werken zijn vrij donker en hebben door een combinatie van acryl, inkt en zand een ruw oppervlak. „Prachtig past dat op het ruwe pleisterwerk van de muren van deze kerk”, vindt Hilde Hoving (61) die sinds deze week exposeert in de Grote of Jacobijnerkerk in Leeuwarden. De meeste werken, bijna veertig, verwijzen naar de lijdensgeschiedenis van Jezus, een paar ook naar de opstanding. *Passie* is de titel van de tentoonstelling dan ook. In veel van de werken is een crucifix herkenbaar, maar ook de piëta – Maria met het lichaam van Jezus op schoot – komt voor. In een aantal werken is het kruisbeeld gecombineerd met de jakobs ladder.

Hoving, theoloog, is werkzaam in Leeuwarden als geestelijk verzorger en uitvaartbegeleider. Maar anderhalf jaar geleden besloot ze daarnaast een atelierruimte te huren. „Ik had altijd het idee dat ik iets in me had wat er nog uit moest en ik ben gewoon aan het werk gegaan. Deze werken zijn toen ontstaan. Eigenlijk is het maken van beelden de kunst een andere manier van bezig zijn met mijn vak, want het zijn eigenlijk allemaal theologische thema’s die ik verwerk. Tegelijk kan ik niet altijd precies benoemen waarom het geworden is zoals het is geworden. Beeldtaal is een stuk intuïtiever dan de taal die we spreken; het komt veel meer vanuit het gevoel. Ik sta er zelf soms ook versteld van wat er uit komt.”

Spanningsvelden

Het is niet voor niets dat Hoving in de veertigdagentijd exposeert. Juist het lijden en de kwetsbaarheid van de mens houden haar bezig, als tegenpool van de kracht en de vitaliteit die iedere mens ook in zich heeft. Datzelfde geldt voor het spanningsveld eindigheid-oneindigheid, ofwel het verlangen naar een hemel. „Thema’s waar ik me als theoloog al veel langer mee beziggehouden heb, hebben vorm gekregen in deze beeldtaal. Ook de vraag naar het ‘waarom’ speelt overal doorheen – en dan zonder antwoord. Woorden kunnen snel verabsoluteerd worden; ze worden zomaar waarheid of dogma. Andersoortige uitdrukkingsvormen, zoals muziek en beeld, doen veel meer een appel op het gevoel en het ervaren zonder dat alles precies benoemd hoeft te worden. De taal van muziek en de taal van beeld sluiten voor mijn gevoel beter aan bij het onbenoembare van onze godsdienst, het christendom.”

Den heb, hebben vorm gekregen in deze beeldtaal. Ook de vraag naar het ‘waarom’ speelt overal doorheen – en dan zonder antwoord. Woorden kunnen snel verabsoluteerd worden; ze worden zomaar waarheid of dogma. Andersoortige uitdrukkingsvormen, zoals muziek en beeld, doen veel meer een appel op het gevoel en het ervaren zonder dat alles precies benoemd hoeft te worden. De taal van muziek en de taal van beeld sluiten voor mijn gevoel beter aan bij het onbenoembare van onze godsdienst, het christendom.”

Dat het onbenoembare behoort tot de essentie van het christendom en het jodendom, legt Hoving uit met behulp van de godsnaam: ‘Ik ben die Ik ben’. „In Exodus 3 vers 14 zegt God niet wie hij is, maar dát hij is. God, of het goddelijke, is uiteindelijk onbenoembaar en dat kun je in beeld beter uitdrukken dan in taal; in beeldtaal zit meer speelruimte. Als het goed is, ontstaat er een dialoog tussen het werk en de toeschouwer. Hoe die verloopt, daarin is iedereen helemaal vrij.”

Dialoog

De veertigdagentijd en Pasen vindt Hoving de meest fascinerende periode van het kerkelijk jaar, maar ook de moeilijkste. „De overtuiging dat Jezus de zoon van God zou zijn en dat hij voor onze zonden zou zijn gestorven, is moeilijk te vatten. Tegelijk zijn veel mensen er ook heel vertrouwd mee en zijn velen er diep door geraakt. Het is heel uitdagend om dat te vertalen in beeld.”

Een directe boodschap zit er niet in haar werk, ze hoopt vooral dat het aanzet tot nadenken. Niet het geven van antwoorden is belangrijk, maar het stellen van vragen en het durven benoemen van twijfel, ongelof, boosheid en verdriet, legt Hoving uit. „Al die emoties mogen een plaats hebben, ook in het kader van religie en geloof. Ik hoop met mijn werk een ruimte aan te reiken waarbinnen dat mogelijk is. Het gaat in het geloof niet alleen om uitroeptekens, zo van: zo is het! Ook de waarom-vragen mogen een plaats krijgen.”

Hilde Hoving vertelt over haar werk *Gebroken Kruis* – acryl, inkt en zand op papier. Foto: Dick Vos

God, waar ben je? Om die vraag draait het en die vraag moet keer op keer gesteld worden – een leven lang

Pasklare antwoorden wil Hoving niet geven. „Echte antwoorden zijn er vaak niet. Belangrijker is dat je met je vragen bezig blijft. Het gaat om de dialoog, om het zoeken – een heel leven lang.” Het blijkt precies de reden te zijn waarom Hoving er in het verleden voor koos theologie te gaan studeren; niet om antwoorden te vinden, maar als onderdeel van haar eigen zoektocht.

Kruisbeeld

Voor Hoving staat het teken van het kruis mede voor de relatie tussen het transcendente en het immanente. Het transcendente is wat ons overstijgt, en wat boven en buiten onze werkelijkheid is en dat desgewenst als God of het goddelijke geduid kan worden. Dat is de verti-

cale lijn. De horizontale lijn staat voor het immanente, voor de aardse werkelijkheid en het hier en nu. Dat kan gekoppeld aan de voorstelling van God of het goddelijke in de mens. In het kruis komen daarmee het eindige en het oneindige bij elkaar – de dynamiek tussen die twee polen ook. Het kruis is voor Hoving daarmee niet alleen een christelijk symbool; het heeft een universele betekenis.

Jacobs ladder

Om de opstanding te verbeelden, verbindt ze het kruis soms aan de jakobs ladder, de ladder tot in de hemel waarvan aartsvader Jacob droomde in het Oude Testament. De verticale lijn van het kruis als ladder suggereert een verticale beweging, legt Hoving uit. Een levensweg op eigen kracht? Opstanding mischien? De vraagtekens daarbij zijn essentieel. Krijg je kracht of word je als mens aan je lot overgelaten? Dat is een persoonlijke geloofskwestie, volgens Hoving. „De toeschouwer mag het zelf invullen.” Met de jakobs ladder wordt tegelijk nog een andere tegenstelling ingebracht, met daarachter een nieuwe vraag. De figuur van Jacob vecht enerzijds met God – met Gods Engel – en anderzijds eist hij Gods zegen. Wat zegt dat?

Hoving is voorzichtig als het over de hemel gaat, over God, een hogere

werkelijkheid en alles wat daarmee verbonden wordt. „Dat hoort bij het onbenoembare mysterie en dat moet je ook mysterie laten.” Van Jezus benadrukt ze gewoonlijk dan ook zijn menselijke kant.

Letterlijk en figuurlijk is Hovings werk gegrond in de aardse werkelijkheid. Het gebruik van zand geeft het werk de eerste diepte en ook haar denken en haar voorstellingen beginnen beneden. „Niet Gods openbaring staat centraal. Het gaat mij om de mens die God zoekt; de mens die de jakobs ladder bestijgt en die z’n handen ten hemel heft met de vraag: ‘God, waar ben je?’ Om die vraag draait het uiteindelijk en die vraag moet keer op keer gesteld worden – een leven lang. Want juist in het stellen van die vraag zit de relatie. Op die manier wil ik ook mijn theoloog-zijn karakteriseren.”

De Grote Kerk, en daarmee de expositie, is tot 24 april geopend op zaterdagmiddag van 13.00 tot 16.00 uur (met uitzondering van 11 maart), op 13, 14 en 15 april van 11.00 tot 16.00 uur en op zondag rond de kerkdiensten. Op donderdag 23 maart geeft Hilde Hoving een lezing over haar werk in de Kosterij van de Grote kerk, Theo Jellema speelt enige Bach-koralen. Aanvang 20.00 uur. www.kunstindegrotekerkleeuwarden.nl / www.hildehoving.nl

Paaspreken uit heel kerkelijk Nederland

Diversiteit die verwarrend, verrijkend en verrassend is

Amersfoort | De Raad van Kerken (RvK) in Nederland heeft een boek samengesteld met de titel *Opgestaan. Meditaties rond het paasevangelie*. Leaders van meer dan twintig kerken in Nederland werd gevraagd om een meditatie te sturen die ze in hun eigen kerk houden over de opstanding

van Christus. Deze zijn in één bundel bijeengebracht, zodat de lezer een indruk kan krijgen van de manier waarop in verschillende kerken op Pasen gereflecteerd wordt.

Volgens Dirk Gudde, voorzitter van de RvK, leeft de oecumenische dialoog ‘van het besef dat wij het geloof in de verrezen Heer met elkaar delen’. In de vorm van meditaties zoals die daadwerkelijk gehouden worden in levende geloofsgemeenschappen, zou die gedeelde grond het

meest concreet aan de orde komen. De variatie is groot in de bundel. Bijdragen komen van bekende en onbekende voorgangers uit kerken met heel verschillende kleuren, van evangelisch tot orthodox, protestants, rooms-katholiek en vrijzinnig. Maar ook het aantal teksten waar de preken vanuit gaan is heel divers.

Oecumene

Wim Dekker, protestants emeritus predikant die lang betrokken was bij

de IZB, vat in het nawoord zijn leeservaring samen als verwarrend, verrijkend en verrassend. Verwarrend omdat hij, naar eigen zeggen, niet alle preken even goed meent te vatten en de diversiteit in de uiteindelijke boodschap groot is. Verrijkend vindt hij de verzameling omdat de meditaties inzicht geven andere tradities dan de eigen.

Dat raakt direct aan het verrassende: soms blijkt een bijdrage uit een totaal andere traditie herkenbaarder

dan een uit de eigen kring. ‘Wat is nu eigenlijk het oecumenische probleem’, vraagt hij zich af. ‘Je staat verrast waar je raakvlakkenervaart en waar de distantie overheerst.’

Om het gesprek over *Opgestaan* in bijvoorbeeld de plaatselijke gemeente te faciliteren heeft de raad gespreksvragen op de website geplaatst. Het boek is voor tien euro te bestellen bij het bureau van de RvK.

www.raadvankerken.nl